

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ

Станом на сьогодні, в епоху інформаційного суспільства добробут кожної людини залежить від знань, що здобуваються завдяки праву на інформацію. Дане право є важливим для введення соціального життя фізичною особою, оскільки виступає стимулом певної людської поведінки, і є основою для прийняття того чи іншого рішення. Регулювання доступу до інформації є актуальним також і для побудови демократичної, правової держави. Це можливо при реалізації права людини на інформацію, забезпечення вільного доступу до інформації, що має суспільне значення, та при інформаційній відкритості органів влади. Потрібно зазначити, що право на інформацію в Україні має своє нормативне закріплене в Конституції України, Законах України «Про звернення громадян», «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації», та в інших нормативно-правових актах.

У наукових колах стосовно поняття права на інформацію склалося кілька точок зору. Найбільш поширеною є позиція щодо віднесення до права на інформацію досить широкого кола суб'єктивних прав у цій сфері. Так, М. Я. Муратов вважає, що право на інформацію охоплює право знати про створення й функціонування всіх конкретних інформаційних систем, що стосуються особистого життя громадянина; право надавати згоду на збирання інформації, що має особистий характер; право перевіряти достовірність такої інформації і спростовувати недостовірну інформацію; право на достовірну інформацію про стан навколишнього середовища тощо. інші дослідники, зокрема Т. А. Костецька, А. і. Марущак, О. Чомахашвілі, цілком поділяють таке твердження [6, с. 53–57].

С. Н. Шевердяєв виокремлює в науковій літературі два основних підходи до розуміння права на інформацію. Згідно з першим воно розглядається в площині проблематики відкритості, гласності діяльності державних органів. його метою є обґрунтування правових можливостей громадянина на отримання інформації, відомостей, якими володіють органи у зв'язку з реалізацією ними своїх повноважень. Представники другого підходу право на інформацію сприймають як комплексне суб'єктивне право громадянина, що складається з можливості вільно здійснювати будь-які операції з інформацією, як правило, безвідносно до її призначення та змісту. У деяких випадках ідеться навіть про можливість поглинання цим правом інших суб'єктивних прав громадян у сфері обміну інформацією в суспільстві, таких як свобода думки й переконань, свобода слова, свобода масової інформації [11, с. 91–100].

Схожою є точка зору є. В. Петрова, який також обґрунтовує існування двох підходів до трактування права на інформацію, що існують у правовій науці та законодавстві. У рамках вузького підходу право на інформацію трактується тільки як право на отримання (доступ) до інформації, тобто як відносне право. У свою чергу, широкий підхід передбачає віднесення до права на інформацію всіх видів суб'єктивних прав, спрямованих на інформацію чи на здійснення дій з нею [8, с. 20].

Право на доступ до інформації передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України, а саме: право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір [7].

Закон України «Про інформацію» встановлює, що кожен має право на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів.

Під інформацією Закон України «Про інформацію» розуміє будь-які відомості та дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Реалізація права на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [5].

Розглядаючи питання щодо реалізації права на доступ до інформації, слід відмітити Закон України «Про звернення громадян» та Закон України «Про доступ до публічної інформації».

Закон України «Про звернення громадян» передбачає, що громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян,

підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення [4].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, та інформації, що становить суспільних інтерес [3].

Щодо змісту права на інформацію, то його на думку О.О. Снитніков, складають такі елементи: право на пошук інформації, право на володіння інформацією, право користуватись інформацією, право розпоряджатись інформацією [10, 18]. М.М. Рассолов визначає, що право на інформацію, як компонент інформаційних правовідносин, представляє собою правомочність суб'єкта діяти щодо визначеної програми і вимагати законної поведінки від своїх партнерів [9, 48]. Іншої думки дотримується В.А. Дозорцев, який вказує, що право на інформацію складається з двох елементів – з права на отримання інформації і права на її розповсюдження [2, 28]. І.Л. Бачило вважає, що зміст права на інформацію полягає у сукупності правомочностей: вільно виробляти, шукати, отримувати, передавати, розповсюджувати інформацію [1, 30].

Отже, після аналізу нормативно-правових актів та юридичної літератури можна визначити основні елементи права на інформацію, це: право на створення інформації; право на збирання інформації; право на поширення інформації; право на зберігання інформації; право на отримання інформації; право на інформації; право на використання інформації; право на захист та охорону інформації. Це, у сукупності, і утворює поняття права на інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачило І.Л. *Право собственности на информационные ресурсы // Информационные ресурсы России*. – 2001. – № 2. – С. 29-34.
2. Дозорцев В.А. *Информация как объект исключительного права // Дело и право*. – 1996. – № 4. – С. 22-36.
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 01 травня 2015 р. № 2939-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
4. Закон України «Про звернення громадян» від 25 липня 2018 р. № 393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.
5. Закон України «Про інформацію» від 01 січня 2017 р. № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
6. Конституційне право на інформацію і гарантії його реалізації / Т. А. Костецька // *Правова держава : щорічник наук. пр. / голов. ред. Ю. С. Шемшученко*. – К. : ін Юре, 1998. – Вип. 9. – С. 53–57.
7. Конституція України від 28 червня 1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Петров с. В. *інформація як об'єкт цивільно-правових відносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Петров євген Вікторович ; Нац. ун-т внутр. справ*. – Х., 2003. – 20 с.
9. Рассолов М.М. *Информационное право*. – М.: Юристъ, 1999. – 400 с.
10. Снытников А.А. *Информация как объект гражданско-правовых отношений: Автореф. дис. канд. юр. наук. 12.00.03 / Академия МВД России*. – С-Пб., 2000. – 21 с.
11. Шевердяев С. Н. *Право на информацию: к вопросу о конституционно-правовой сущности / С. Н. Шевердяев // Право и политика*. – 2001. – № 10. – С. 91–100.